

۱۲۴ قطعه‌ی برگزیده از موسیقی ملی ایران

مقدمه

استادان قدیم، در نتیجه‌ی چند قرن تجربه و آزمون و خطا، دریافته بودند که بهترین روش برای تدریس به مبتدیان و نوآموزان، این است که از همان ابتدای تدریس، در آنان ذوق یادگرفتن و تمرین کردن و تکامل یافتن را ایجاد کنند؛ و معتقد بودند که بدون پرورش ذوق سلیم، در هیچ رشته‌ای پیشرفت واقعی مقدور نیست.

ذوق در لغت به معنی چشیدن مزه‌ی چیزها و خوراکی‌ها است، اعم از مزه‌های شیرین و شادی‌آفرین، یا مزه‌های تلخ و گس و چنندش‌آور. برای درک بیشتر مقوله‌ی ذوق، باید توجه داشت که در موسیقی و عرفان، مفهوم ذوق یکسان است، و درک یکی، به درک دیگری کمک می‌کند. بی‌خود نیست که عرفا همواره از موسیقی و سماع سخن گفته‌اند؛ و بی‌خود نیست که عرفان را علم ذوقی نامیده‌اند.

در عرفان، ابتدا به واسطه‌ی درک تعالیم عملی یک استاد (همانند درک محضر شمس توسط مولانا) ذوق عرفانی (یعنی میل شدید به حق‌پرستی) پیدا می‌شود. در این مرحله، ذوق هنوز روح سالک را اشباع نکرده و به مرحله‌ی ثبات و دوام نرسیده‌است.

در موسیقی هم همین‌طور است: وقتی نوآموز از همان ابتدا عملاً به شنیدن آهنگ‌های استادش و یادگرفتن همان قطعات بپردازد، همان حالت ذوق شدید به او دست می‌دهد و این، او را به حرکت سریع به سوی پیشرفت می‌کشاند.

مرحله‌ی بعد، تکرار و مداومت و تمرین (= ریاضت) است که باعث می‌شود سالک به « دیدار رخ یار » و « شرب مدام » می‌رسد، چنانکه خواجه حافظ می‌فرماید:

ما در پیاله عکس رخ یار دیده‌ایم ای بی‌خبر ز لذت شرب مدام ما

در موسیقی هم وقتی نوآموز به سرعت به مرحله‌ای می‌رسد که می‌بیند آهنگ‌های نواخته‌ی استاد خود را (اعم از ضربی‌ها و گوشه‌های ردیف) می‌تواند بنوازد و می‌نوازد، از این مشاهده و شهود سرمست شده، ذوق سلیم و مدام در او ایجاد می‌شود؛ و دیگر کار و تلاش را رها نمی‌کند. اما چنانچه نوآموز به این مرحله نرسد، احتمال این هست که سرد شود و دنباله‌ی کار را رها کند. چنانکه اغلب نوآموزان در نتیجه‌ی رعایت نشدن روش تدریس قدما، سرد می‌شوند و یا سر از سرزمین‌های بیگانه در می‌آورند؛ در این مورد خواجه حافظ هم می‌فرماید:

نوای بلبلت ای گل کجا پسند افتد   که گوش هوش به مرغان هرزه گو داری

از این رو استادانی از قبیل درویش‌خان و صبا و سماعی و حاج‌آقامحمد، همواره آموزش را با یاد دادن آهنگ‌های ساده شده‌ی ردیف و نیز ضربی‌های گوناگون آغاز می‌کردند.

استاد بزرگ، موسی‌خان معروفی، برای تسهیل کار هنرآموزان، مجموعه‌ی نفیسی را از قطعات ضربی ساخته‌ی خویش و نیز معاصران خود و قدیم‌تر، فراهم آورد و در اختیار نسل ما قرار داد. البته یاد دادن ضربی‌ها بیشتر از یاد دادن ردیف ایجاد ذوق می‌کرد و می‌کند.

این حقیر در مدت بیست سالی که بعد از انقلاب، برحسب ضرورت، کلاس خصوصی در منزل دایر کردم، بسیاری از این آهنگ‌های ضربی را به شاگردان یاد می‌دادم، و نیز تعداد دیگری از آهنگ‌هایی که برای تقویت ذوق و سلیقه مؤثر بود به خط‌نت درآوردم که در این مجموعه ملاحظه خواهید فرمود.

نکته‌ی آخر و اساسی‌تر این است که «ذوق» و «سلیقه» تحت تأثیر حوادث زندگی، یا به عبارت دقیق‌تر، تحت تأثیر چگونه زیستن تغییر می‌کند. این موضوع مربوط می‌شود به قانون روان‌شناختی «شرطی شدن». توضیح بسیار ساده و غیرتخصصی این قانون چنین است:

«شرطی شدن» یعنی اگر کاری را که انجام می‌دهیم، همواره در «شرایط» محیطی خاصی انجام دهیم، آن «شرایط» در ایجاد ذوق ما تأثیر قطعی می‌گذارد، به طوری که بدون فراهم آمدن آن شرایط، ذوق و ذائقه‌ی ما ارضا نمی‌شود. تبیین مسئله‌ی شرطی شدن کلاسیک را به «پاولف»، طبیب و فیزیولوژیست روسی قرن نوزدهم و بیستم نسبت می‌دهند؛ ولی موضوع «گوش هوش» که حافظ بدان اشاره فرموده در واقع توجیه و تبیین همین شرطی شدن است.

مولوی نیز موضوع شرطی شدن را به صورت حکایت مرد کناسی بیان می‌کند که به بوی کثافت چنان شرطی شده بود که به محض ورود اتفاقی و استثنایی به بازار عطرفروشان غش کرد و نقش بر زمین شد، و هیچ معالجه در او اثر نکرد؛ تا اینکه حکیمی از راه رسید و مقداری مدفوع به پشت لب او مالید؛ کناس بی‌درنگ به هوش آمد و سرمست و با نشاط از بازار عطرفروشان گریخت.

نتیجه‌گیری مولوی از این حکایت چنین است:

هر کبوتر کوزبرجی دانه خورد   در هوای آن کبوترخانه مرد

Shiraz-Beethoven.ir

منظور مولوی این است: به من بگو چه نوع موسیقی ای دوست داری، تا به تو بگویم چگونه آدمی هستی و در هوای کدام کبوترخانه زندگی را به پایان خواهی برد.
این مجموعه را که تدوین و تهیه‌ی آن به همت دخترم دکتر ستاره صفوت، و چند تن از شاگردانم از جمله دکتر امین پاشا صمدیان تحقق یافت، به این امید انتشار می‌دهیم که با ارائه‌ی الگوهای ریتمیک اصیل ایرانی، از هرزرفتن ذوق هنرجویان جوان و انحراف « گوش‌هوش » آنان جلوگیری شود.

و من الله التوفیق.

داریوش صفوت

Shiraz-Beethoven.ir

صفحه		#
۶۰		۱۲ پیش درآمد افشاری رضا محجوبی
۶۲		۱۳ پیش درآمد بیات ترک رکن الدین مختاری
۶۵		۱۴ پیش درآمد بیات ترک ابراهیم منصوری
۶۷		۱۵ پیش درآمد بیات ترک رضا محجوبی
۶۹		۱۶ پیش درآمد سه گاه درویش خان (عشق و صبر)
۷۱		۱۷ پیش درآمد سه گاه غلامحسین جنتی عطایی
۷۲		۱۸ پیش درآمد سه گاه کلوب اردیبهشت
۷۵		۱۹ پیش درآمد چهارگاه رکن الدین مختاری
۷۹		۲۰ پیش درآمد چهارگاه مرتضی نی داوود
۸۱		۲۱ پیش درآمد چهارگاه حبیب سماعی
۸۳		۲۲ پیش درآمد همایون رکن الدین مختاری
۸۷		۲۳ پیش درآمد شوشتری موسی معروفی

#	صفحه	نام قطعات	نت‌نگاری	کوک	توضیحات
۲۳	۸۷	پیش‌درآمد شوشتری موسی معروفی	داریوش صفوت	۴	ضرب از ۳/۴ به ۶/۱۶ تغییر کرده‌است
۲۴	۸۹	پیش‌درآمد بیات‌اصفهان علی‌اکبر شهنازی	موسی معروفی	۴	
۲۵	۹۱	پیش‌درآمد بیات‌اصفهان مرتضی نی‌داوود	کتاب دوم هنرستان	۴	
۲۶	۹۳	پیش‌درآمد بیات‌اصفهان رضا محجویی	داریوش صفوت	۱	روایت حسین یاحقی
۲۷	۹۵	پیش‌درآمد راست‌پنجگاه ابراهیم آژنگ	داریوش صفوت	۸	

Shiraz-Beethoven.ir

رنگ:

۲۸	۹۷	رنگ ماهور خربی	موسی معروفی	۱	
۲۹	۱۰۰	رنگ ماهور قدیم (شهر آشوب)	موسی معروفی	۱	
۳۰	۱۰۲	رنگ ماهور درویش‌خان (قهر و آستی)	موسی معروفی	۱	
۳۱	۱۰۳	رنگ ماهور درویش‌خان	موسی معروفی	۱	
۳۲	۱۰۵	رنگ ماهور درویش‌خان	موسی معروفی	۱	
۳۳	۱۰۸	رنگ ماهور یوسف فروتن	داریوش صفوت	۱	

ماهور راک

Mâhur Râk

2 1 1 2 3 2 1 2 1 2 1 2

4 2 1 3 2 2 1 3 2

7 2 3 1 2 1 2 1 2

8 صفیر راک 3 2 1 1 3 2 3 2

10 قسمتی از راک کشمیر 1 1 2 3 1 2 1 2 1 2 ne šā ne ah do va fā

14 nīs—to dar ta ba— so me gol 1 3 be nā

22 3 2 3 2 1 3 2 1 2 3 1 2 3 1 3 2 1 3 lo bol bo le bī del ke jā— ye far— yād ast

29 3 2 1 1 1 1 3 2

تصنیف چهارگاه

Tasnīf Čahârgâh

ابراهیم منصورى

Ebrâhīm Mansuri

Shiraz-Beethoven.ir

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

6. re sad dā va re ā___ se mān be far yā___ de man āh ne gā rā___ qa sam be qah

11. de___ va fā na kar de ke ru zī___ ša vi pa šī mān___ xo dā na kar de na sa lā

16. mī na pa yā mī na ka lā mī___ ke da had___ bu___ ye va fā___ ī na ja vā
 bī na xe tā bī na qe tā bī___ ke ze del___ qoq___ de go šā___

مخالف
 21. ī ē ko nad bā mu ye si yā___ ham ru___ ze si yā___
 ē ko nad bā tī___ re ne gā___ ham nā___ le vo ā___

27. hat be ram ka man de gar da ne jān___ ko na maš ro be ku
 hat be ram be qal be xas te pen hān___ ko na maš šā ho kā